

Д. В. Шиян,

Севастопольський інститут банківської справи

Української академії банківської справи Національного банку України

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ПРОЦЕСІВ «ВІДМИВАННЯ» ГРОШЕЙ В БАНКІВСЬКІЙ СИСТЕМІ УКРАЇНИ

В умовах фінансової глобалізації високої актуальності набуває проблема поширення процесів легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом, та фінансування тероризму. З точки зору універсальності найбільш привабливою для цих процесів є саме банківська система, що дозволяє оперувати значними сумами грошей, досить швидко виконувати широкий спектр послуг, а також має стійкі зв'язки з іноземними установами.

Враховуючи прагнення злочинців ефективно приховувати походження власних доходів та водночас зберігати свої активи в найбільш ліквідній формі, готівка безперечно набуває широкого розповсюдження в схемах відмивання злочинних доходів в Україні; і, згідно з трьохфазною моделлю легалізації грошей, присутня на кожній із фаз відмивання: розміщенні, розшаруванні та інтеграції.

Спираючись на дослідження Державної служби фінансового моніторингу України (далі – ДСФМУ) в 2011 р. зазначимо, що в нашій країні використовуються такі способи розміщення коштів, одержаних злочинним шляхом: внесення коштів готівкою до статутних капіталів суб'єктів господарювання; внесення засновниками або посадовими особами фінансової допомоги готівкою на рахунки суб'єктів господарювання; внесення коштів готівкою на депозитні та кредитні рахунки суб'єктів господарювання або фізичних осіб; придбання за готівку нерухомості; фізичне переміщення готівки «кеш-кур'єрами» за межі України.

На відміну від більшості розвинених країн, в Україні при легалізації доходів злочинці віддають перевагу зберіганню їх у найбільш ліквідній формі. Тому у більшості схем відмивання з метою уникнення капітальних втрат в процесі легалізації, використовуються механізми переведення грошей з безготівкової форми в готівкову. І хоча схеми відмивання в даному випадку є достатньо складними та заплутаними, в той же час, варто зазначити, що суть та зміст таких операцій не відрізняється – безготівкові кошти суб'єктів господарювання, які в кінцевому результаті переводяться в готівку, попередньо проходять декілька етапів, перераховуючись з одного банківського рахунку на інший. Власне розмаїття схем полягає у постійній та вибірковій зміні ключових елементів схеми – учасників, предмету, періоду та частоти фінансових операцій, способів перерахування коштів та зняття готівки. У схемах переведення безготівкових коштів у готівку використовуються як юридичні, так і фізичні особи, при цьому такі операції не є характерними для останніх.

За результатами дослідження ДСФМУ в 2011 р. на стадії розшарування найбільш розповсюдженими в українській практиці є наступні схеми відмивання, пов'язані з використанням готівкових коштів як способу «розриву ланцюга» фінансових операцій та маскування джерела походження коштів: конвертація злочинних доходів в іноземну валюту з подальшим переведенням їх за кордон та зняттям готівкою; незаконне втручання в роботу банківської автоматизованої системи з подальшим переведенням безготівкових коштів у готівку; розкрадання коштів банківської установи та бюджетних коштів шляхом маніпуляції цінами з подальшим переведенням безготівкових коштів у готівку.

Операції з переведення безготівкових коштів у готівку часто використовуються на останній стадії відмивання – інтеграції, коли вже легалізовані кошти переводяться в готівку, оскільки вважаються найбільш ліквідними. У таких випадках схема передбачає відмивання злочинних доходів безпосередньо у фінансовій системі, що часто здійснюється з

використанням таких інструментів як: здійснення операцій на підставі укладених удаваних договорів купівлі-продажу як товарів, робіт або послуг, так і цінних паперів, страхових послуг, прав вимог, надання фінансової допомоги тощо.

Слід зазначити, що постійне приховування доходів, ведення подвійної бухгалтерії та небажання сплачувати податки призвело до створення та розвитку окремого ринку послуг з «конвертаційних операцій». Практика свідчить про організованість, системність, впорядкованість такої діяльності, а також її тісний зв'язок з організованою злочинністю.

Цілком зрозумілим є те, що зазначені вище схеми легалізації незаконно отриманих доходів на кожній із фаз відмивання можуть використовуватися в комплексі, являючи собою більш складні, заплутані багато ланцюгові операції.

Підводячи підсумок зазначимо, що на сьогодні найбільш розповсюдженими схемами легалізації доходів в Україні є такі, що пов'язані з конвертацією безготівкових грошей в готівкові, як найбільш ліквідні активи. Незаконне переведення безготівкових коштів у готівку залишається досить прибутковим і розповсюдженим видом нелегального бізнесу для обслуговування організованої злочинності. Нерідко такі операції, а також створення «конвертаційних центрів» відбувається за сприяння, допомоги та участі безпосередньо працівників банків, юристів, адвокатів, нотаріусів, аудиторів тощо. Таким чином, зупинення або обмеження діяльності з незаконного переведення коштів у готівку стає одним з першочергових завдань у боротьбі з кримінальною економікою, яке поряд з виявленням та блокуванням зв'язків злочинців з легальним сектором залишить організовані злочинні групи без фінансової підтримки.